

Болт, наине, одбацује критике о његовом евроцентризму и занемаривању друштвене, економске и културне историје, што је, по нашем суду, тешко одржива теза. Треће, аутор се обилато користио секундарном литературом када за тиме није постојала стварна потреба (тако на пример, у уводу, одлике Ранкеове методологије представља на темељу књиге Ричарда Еванса *У одбрану историје* написане као одговор на постмодерну релативизацију објективности историјских знања?!) Напослетку, на појединим местима уочљиве су и зачуђујуће фактографске грешке попут оне да је *Сентуагинта* Библија написана „на седам језика“ (стр. 14), као и неколико погрешно наведених личних имена (Dombrowski, Drombrowski уместо Dobrovský) или пак назива *ордена Светог Саве* (Sankt-Savans-Order). Имајући све то у виду, Болтова намера да пружи целовит увид у Ранкеову биографију тек је мањим делом остварена. Ипак, упркос реченим мањкавостима, значај овог дела састоји се првенствено у томе што оно представља једну врсту свеобухватног (иако у појединим сегментима врло површног) увида у живот и дело Леополда Ранкеа. У том контексту, од нарочитог значаја је библиографија на крају дела – будући да садржи преглед практично све релевантне литературе са критичким коментарима она представља добар увод за будућа истраживања. Тим пре што је Ранкеово дело у српском културном кругу – и поредутицаја које је извршило на конституисање српске „критичке историографије“ – доживело изразито једнодимензионалну рецепцију која је првенствено везана за његову *Српску револуцију*, дело са којим је, по речима Николе Радојчића, отпочело „увођење Србије у светску науку“. Стога сматрамо да би Болтова књига ипак могла да подстакне српске историчаре на систематичније проучавање Ранкеове историјске мисли које не би било искључиво ограничено на њега као писца *Српске револуције*.

Михаел АНТОЛОВИЋ

Душан Спасојевић. *Грчка. Рат за независност, стварање државе и препород нације*. Београд: Чигоја штампа, Институт за новију историју Србије, Институт за европске студије, Фондација Шапер, 2021, 408.

Није уобичајена појава да српске научне институције објављују радове аутора који нису у њима запослени. То нам говори да су Институт за новију историју Србије и Институт за европске студије, у сарадњи са Чигоја штампом и Фондацијом Шапер, имали веома оправдане стручне разлоге када су одлучили да објаве књигу Душана Спасојевића, српског дипломате, о савременој историји Грчке.

Душан Спасојевић је дипломирао на Правном факултету у Београду, а магистрирао међународне односе на Лондонској школи економије и политичких наука. Између 2000. и 2013. године обављао је дужности шефа кабинета савезног министра унутрашњих послова, спољнополитичког саветника председника Републике Србије, помоћника министра и државног секретара одбране, као и амбасадора Србије у Турској. Од 2016. био је српски амбасадор у Грчкој. Уместо да га, приликом преузимања дужности у Грчкој, дочека службена целовита анализа савремене грчке историје, са акцентом на односима са Србијом, он је о тој теми написао обимну монографију и тако дао немерљив допринос српској (и грчкој) историографији и оставио чврст ослонац свим будућим српским дипломатама у Грчкој, који ће захваљујући његовој књизи моћи веома лако да стекну увид у прилике у земљи у коју долазе.

Душан Спасојевић није историчар, али је његова књига научно, историографско дело, које је засновано на српским и грчким архивским изворима, релевантној литератури и периодици. Ауторов лични доживљај и професионално искуство боравка у Грчкој нису му помутили објективност, већ су му олакшали разумевање неких процеса из прошлости. Књига је посвећена грчкој историји у последња два века, са фокусом на грчку револуцију и стварање савременог грчког националног идентитета и државе. Стил писања је веома допадљив и променљив, што помаже читаоцу да задржи пажњу и са нестрпљењем очекује идућа поглавља. У овој књизи се смењују класична историографска поглавља, енциклопедијски подаци или пасуси, биографски па путописни делови, геополитичке анализе и лична запажања и искуства.

Књига обилује веома инспиративним и за размишљање подстицајним местима. Аутор показује сложеност грчког поднебља, његов значај у међународним односима и врши детаљну анализу утицаја и значаја који су на историју савремене Грчке имали бројни унутрашњи и спољни фактори. Међу њима се издвајају домаћи Грци и Албанци, али и различити утицаји из Турске, Египта и Србије, а затим интереси и упливи европских сила Русије, Француске, Аустрије и Енглеске, те тада још увек себи окренутих Сједињених Америчких Држава.

Више је него упечатљив ауторов опис унутрашњих грчких разноликости, друштва у коме се одвијају три грађанска рата током рата за ослобођење од Турске, друштва које је веома хетерогено и слојевито, подељено изнутра, чији различити слојеви имају сасвим различите приступе и допринос борби за ослобођење (фанариоти, раја, хајдуци, поморци...). Показана је сва шароликост грчког етничког простора и разнолика судбина Грка, од острва до континенталних територија насељених Грцима. Читалац сазнаје обиље података о најутицајнијим грчким личностима, породицама и странкама, пре свега из грчке историје 19. века. Аутор је уверљиво показао како је у таквим условима изграђиван савремени грчки идентитет и да су његови носећи стубови вера и језик, а да су у њега уграђена наслеђа Византије, хеленизма и антике. До детаља је описан ток грчке борбе за сло-

боду и независност, са свим унутрашњим противуречностима тог процеса, бројним жртвама пре и током револуције и сложеним међународним околностима. На примеру Грчке и њене борбе за слободу читалац уочава и како је изгледао процес слабљења турског царства и његове позиције у Европи.

Спасојевић је настајање савременог грчког идентитета на више места посматрао у контексту стварања савремене српске државе, уочавајући бројне сличности и разлике, утицаје и прожимања. Стављајући српску револуцију у раван са грчком, уочавају се разлике у њиховим исходима. Срби су се касније ослободили него Грци, иако су унутар српског покрета, без обзира на све разлике, постојали веће јединство, компактнија територија и мањи унутрашњи сукоби. Спасојевић је, упоређујући судбину српске и грчке борбе за слободу, показао колико је велики утицај међународног фактора и великих сила, па је грчка револуција, иако је почела касније од српске, донела Грчкој независност много пре него што ју је стекла Србија, јер је грчки устанак од локалне побуне прерастао у глобални догађај.

Штавише, из књиге је видљиво да је мешање страних сила у грчку револуцију било толико велико да је и стечена независност била суштински упитна, јер су европске силе наставиле да се мешају у унутрашње ствари независне Грчке до мере да је оправдано питати се да ли је грчки народ стекао стварну политичку независност или само формалну, државну независност од Турске.

У контексту понашања великих сила према Грчкој веома је илустративно размишљање о томе како су се међународне околности драстично измениле од средине 19. до средине 20. века, од периода надметања и споразумевања великих сила (пре свега Русије, Француске и Енглеске) око статуса Грчке до потпуне доминације утицаја САД-а на том простору. Истовремено, Сједињене Државе су радикално измениле своју спољнополитичку доктрину, од изолационизма до агресивног мешања у унутрашња питања Грчке и Средоземља, праћеног изазивањем криза и грађанских ратова и свргавањем њима непожељних режима.

Књига Душана Спасојевића *Грчка. Рат за независност, стварање државе и препород нације* има велики научни, као и шири друштвени значај. Она је важан допринос српској историографији а и прилика за ширу јавност да боље упозна народ и земљу који су у много чему блиски Србима и Србији, мада се о њима у српском друштву не зна довољно. Досадашња сазнања о српско(југословенско)-грчким везама која смо црпели из радова српских научника о Грчкој, попут дела проф. др Милана Ристовића и др Славенка Терзића, овом књигом су проширена и обogaћена. Похвале заслужују аутор, који се веома успешно ухватио у коштац са изузетно значајним темама, и издавачи који су имали слуха да резултате тог напора учине доступним стручној и широј јавности. Највећу корист од књиге имаће будући истраживачи тема везних за савремену грчку историју и грчко-српске везе, јер ће у њој наћи поуздани ослонац, одговоре на бројна питања и подстицај за размишљање.

Слободан СЕЛИНИЋ